

UČITELJSKI TOVARŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dne vsakega mesca, in veljá za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj VI.

V Ljubljani 15. junija 1866.

List 12.

„TOVARŠ“

s tem listom dokončá prvo polovico šestega tečaja. Pri-
serčno se zahvaljuje vsem svojim blagim podpornikom, in lepo
prosi, da bi ga tudi v prihodnje podpirali z naročnino in
z dobrimi dopisi ne le dosedanji njegovi prijatli, temuč
da bi se mu pridružilo še tudi mnogo novih, ker vsaka reč
je toliko boljša, kolikor več ima podpore. Tiste častite g. g.
naročnike, ki imajo „Tovarša“ le za pol leta naročenega,
prosimo, naj blagovolijo o pravem času založništvu poslati
zgoraj naznanjeno navadno naročnino za drugo polovico
tega tečaja. Novi naročniki lahko dobé še vse prejšnje te-
čaje razun prvega. — „Tovarš“ bo tudi zanaprej mirno ho-
dil svojo pot, in bo skerbel za pravo vzrejanje in podu-
čevanje in sploh za milo slovenstvo.

Vredništvo in založništvo.

VPRAŠANJE.

(Sonet.)

Kako je to, da ptíc naj raji poje
Na germu, kjer ga starka je gojila?
Zakaj, ko se poverne pomlad mila,
V deželo zopet pride majke svoje?

Zakaj zverina hude bije bóje
S prederzno, ki v berlog mu se je vrila?
Zakaj le oso žel napada sila,
Ki derzne med bučeline se roje?

Zakaj nam kraj, kjer nas rodila mati,
Tako je drag? zakaj do domovine
Ljubezen nikdar nam iz sere ne zgine?

Zakaj se človek mora bojevati,
Pravice prave da bi kaj dosegel —
S prederznejšem, ki se mu je zalegel?

Mirosl. Turk.

Kaj si učitelja dopisujeta.

Dragi Radoslave!

Ali si bral, kar „Danica“ piše v 12. in 13. listu o ljudski šoli; ker se tega od tebe nadjam, pišem ti o tej reči dalje, kakor sem ti poslednjič obljubil. Učeni g. pisatelj, kakor si bral, obžaluje, „da se je gorečnost za vero in keršansko življenje v našem času, dasiravno imamo več šol, kakor nekdanj, redko kje pomnožila in zvikšala, marsikod pač ohladila in zmanjšala . . . . . pa res je tudi to, da vsega tega hiranja in pešanja ni šola sama kriva . . . Resnica je, da izšolani ljudje sploh več znajo kerš. nauka, kakor neizšolani, (?) ali znanje še ni spolnovanje“.

Od ljudske šole eni preveč, drugi premalo pričakujejo; prvi terdijo, da ona svet npravno izboljšuje, da odpravlja uboštvo in siromaštvo, pospešuje delavnost in obertnost, drugi pa, da vsega tega ne more storiti, — več šol, manj vere, bolj učeni slabše žive, izšolani ljudje so slabejši delavci od neizšolanih, več šol, več postopačev, beračev in goljufov. Če so otroci spačeni, kaže vsak starše, če so šolarji malo vredni, kaže in gleda pa vse šole in učenika. — G. pisatelj ojestro poprijemlje ljudsko šolo, in pravi: „Ljudska šola, ti preganjaš sirovost, divjost in tudi nevednost . . . Vi učeniki keršanskega nauka um dobro obdelujete, premalo pa mehčate, ogrevate in za dobro v nemate serce. Sad tega ravnanja je pač ta, da ljudje zares znajo in vedo več keršanskega nauka, kakor nekdanj, ali spolnujejo ga dosti manj, živé dosti slabše“.

— Da spoznamo, so li te besede resnične, poglejmo okoli sebe, ozrimo se v preteklost, primerjajmo z njo sedanost, in potem bomo sodili pravično. Da je naš rod v primerji prejšnjih dveh rodov slabši v veri, je menda, žali Bog! resnično. Marsikaj, kar se je nekdanj grajalo in ni bilo navadno, sedaj več ljudi ne béga, in je skoro navadno, dasiravno ima pa naš čas tudi svoje dobro. Kedar zdravniki ne vedo vzroka za bolezen, je zrak, vreme in obnebje krivo; tako je tudi danes na svetu: svoje napeke, pa tudi spačenost in hudobijo svet s tem izgovarja, da je tako šega na svetu, da mora človek za svetom hoditi. Koliko je pa ljudska šola kriva teh zlegov ali djansko, ali z zamudo? Naša ljudska šola še ni en rod stara, prejšnja nemška ali ponemčevavna šola imena ljudske učilnice ne zasluži; tudi so bile šole le po velikih farah, tedaj šola sedanjega rodú ni po-

pačila. V tej dobi, ko je začel novi čas nam terkati na vrata, se je mnogo in mnogo v družinskem in državnem življenji premenilo; veliko novega se je iznajdilo; vlada razširja, pomnožuje in zboljšuje že v preteklem stoletji osnovano ljudsko šolo. Duhovni po nekterih krajih se je branijo iz ravno povedanih prislovc, nekoliko pa, ker šola naklada večjih dolžnosti in bremen. Vsi pametni in previdni duhovski in deželski gospodje pa veliko od nje pričakujejo, in tudi po svoji moči delajo in se trudijo za njo. Dan danes sili tuja omika in olika v naše kraje; dežela ne more deželi vrat zapirati; od olike in omike si pa neveden in slaboveren človek naj slabši del prisvoji, kar nam g. pisatelj sam poterdi, ko govori od očitnega zapeljevanja po slabih zgledih ajdovskih likunov. Ko bi v sedanjih časih šol ne imeli, naš rod bi ne bil bolj veren, kakor sicer, marveč še bolj sirov, neveden in tedaj npravno še bolj spriden, za svojimi sosedi bi zaostajal v vseh rečeh. Sedaj pa, ko imamo šole, si vendar lahko pomaga. Pri duhovski in deželski oblastniji, pri učenkih duhovnih in svetnih, pri starših je tedaj, da ljudska šola donša obilno lepega sadú. Vsi ti so za to, da skerbé za ljudsko šolo. Da pa nobena človeška reč ni popolna in potrebuje zboljševanja, je gotovo, ker človeška spačenost vé tudi dobro v slabo obračati, in kjer si Bog cerkev sozida, si postavi tudi hudobni duh svoj altar. Ljudstvo npravno peša in hira, in je tudi čedalje revnejši; vzrok tega so politične in državne razmere, preveliki davki, pomanjkanje pri zaslužku, precejevanje komarjev in požiranje velbljudov v pravnih zadevah. Ker tega ne moremo odpraviti in zboljšati, ostanejo tudi nasledki. Le Eden je, kateri more tukaj pomagati, ta pa ravno s tem zlegi svet pokori, da ga boljša. Svet je sam s sabo nezadovoljen, hiti in dirja le naprej, preminja vsaki čas svoje mnenje, in se čudi, ko ne dosega svojih namenov, vé, da ni zdrav, pa noče spoznati vzroka svoje bolezni, tedaj more priti do tega, da bo spoznal svojega zveličarja. Ta nezadovoljnost in negotovost se širi iz visočine doli v nižave, in od tod pešanje in hiranje keršanskega življenja.

Posvetno učeni in enostransko omikani ljudje sploh znajo manj keršanskega nauka, kakor priprosto ljudstvo; po mestih je nevednost v večnih resnicah večja, kakor po deželi, tudi dvomim, da bo naš rod bolj znal keršanski nauk od poprejšnjega. To pa ne more biti! Kar človek ne čisla, rad pozabi; spride-

nemu želodcu se zdrava in tečna hrana božjih zapoved ne prilaga; ljudje so si pa želodec pokvarili s sladčicami, ki se zo-vejo: olika, omika, svoboda in prostost vesti. Od praznika do praznika se je prosto pa pobožno ljudstvo spominjalo pridig in keršanskih nauk, je rado poslušalo brati življenje Zveličarjevo in svetnikov božjih, in ni bilo nevedno v večnih resnicah. Če tedaj naš rod ostane pri tej lepi navadi, bo sedaj, ko sploh vse zna brati, še bolj znal keršanski nauk, sicer bo pa pozabil, kar se je v šoli naučil. — Kedar so prevzetni otroci kruha siti, mečejo se ž njim; ljudje, ko imajo obilo keršanskih učencov, hodijo poslušat božjo besedo, pa jim je dostikrat za lupino več mar, nego za jedro. Svečeniki Gospodovi v zavesti svojega poklica ne ugajajo spridenemu okusu. Ko bi bili učenci keršanskega nauka vselej tudi zvesti spolnovavci keršanskih resnic, bi njih beseda bolj v serce segala, ga mehčala in vnemala. Zdravnik tudi dobro vé, kaj škoduje telesnemu zdravju, vé drugim dobro svetovati, pa vendar sam lahkomišelnost zdravje zapravlja.

Napoleon I. je menda rekel: „Dajte nam dobrih mater, in svet se bo poboljšal“. Mi pa, pravimo: Dajte nam dobrih učencov, kateri bodo prihodnje matere v božjem strahu zredili; te bodo pozneje pošiljale dobro izrejene otroke v šolo, iz teh pa prirastejo zopet dobri učenci in keršanske matere. To je kolobar, po katerem se steka vse dobro ali hudo med ljudstvo. Slovečega učenika in iskrenega govornika svet občuduje, njegove pobožne matere, ki je vsadila strah božji v mlado serce in svojega otroka Bogu priporočevala, svet ne pozna, in davno že trohne v črni zemlji kosti tistega, ki je učil in na dobro napeljeval skerbno mater, in jo vselej tolažil. Je pa še nekaj, kar stori, da beseda božja sad obrodi v človeškem sercu, to je pa ponižna, goreča in stanovitna molitev. V telesnem in dušnem življenju se ne zgodi ničesar samo po sebi; Bog milost skazuje svojim stvarém, hoče pa človekovega vdeleževanja pri rešenju neumerjocih duš. Nauk v keršanskih resnicah v šoli in cerkvi prinaša obilnega blagoslova, ako ga rosimo s ponižno molitvijo. Vzroka tedaj, da je naš rod slabejši od prejšnjega, ni toliko iskati v ljudski šoli, a ona je, da ohranjuje, kar se more, da boljša, kar je mogoče, in v tem oziru ima neprecenljivo vrednost, kar nam učeni g. „Daničini“ pisatelj svetuje. Prav in koristno je, da se ta imenitna stvar v vsakem

oziru premisli in pretresuje. Kar pa zadeva učenje v keršanskem nauku po šolah, ravnati se mora tukaj tako, kakor se sicer pri drugih naukih pametno in previdno ravna. Otroci morajo nauk razumeti, potem se pa z lepo ali tudi z gerdo pri-ganjajo, da se ga naučé; tako tudi ravna pametna in pobožna keršanska mati. Toliko bolj imeniten ko je nauk, bolj častljivo in spoštljivo se mora učiti. Učenik vpričo velikega števila živih otrok, ktere mora vedno opazovati, da obderži nepogojni potrebni pokoj in red, ne more se tako pobožno vesti, kakor mati vpričo svojega otroka. G. pisatelj tukaj menda opominja uč-nike keršanskega nauka, ter jim priporoča dostojno in spodobno obnašanje pri takem imenitnem poslu, da se nauk ne pristudi zavoljo osebe. Različni so pa darovi, duh pak je le eden; ne-keri bolj obdeluje um, drugi pa bolj govori na serce, kakor mu je stvarnik dar podelil, sploh pa veljá pregovor: „Kar iz serca gre, tudi v serce pride“. Žalostno je, če si more kdo misliti: Ne glejte, kako živim, marveč poslušajte me, kaj učim. — Najem-nik se ne more dolgo prikrivati. Kdor je nedolžen in priprost, vé naj bolj govoriti z nedolžnimi in priprostimi dušami, on jih razumé, nedolžna otročja serca pa njega razumejo, njih um po-jasnuje in serce ogreva. Le veliko takih učениkov z nedolžnim otročjim srcem, in šole bodo gojile keršansko življenje, kolikor je mogoče v našem času, v naših okoliščinah. V sredi spačene-ga in spridenega sveta pa šola ostane sama v svojem priza-devanji, tedaj opravi malo. Spačene otroke šola nekoliko olik-a in ogladi, hudobno serce pa malokdaj zboljšša, in večina gre iz šole, kakoršna je prišla notri, seme lepih naukov pa v enem ali drugem sercu pozneje kalí in sad prinaša v svojem času; tedaj tudi tukaj trud ni prazen.

Da ne postanem preveč obširen, skončujem za danes svoje pismo. Preden ti v drugo kaj pišem, prebiraj še enkrat ome-njena lista; ti spisi so zlatega denarja vredni; resnice tukaj pove-dane se ne starajo. Nikar ne reci, da to tebi ni nič novega; pod solncem res ni nič novega. Drevo keršanske učenosti in modrosti je staro, raste že več tisoč let, pa še vendar ne omaguje, od starosti ne peša, poganja nove rastlike, in sad ktere-ga donša, je koristen vsem časom. Z Bogom!

Tvoj

Svetoslave.

Pomenki o slovenskem pisanji.

XXI.

D. Kakor si pri nekterih rečeh predeleč pogledal, Krušič moj! tako si v nekterih premalo se ozerl ravno krog sebe, da bi človek skorej mislil, da si tudi kratkoviden! Na pr., kako umévno pa vendar ob kratkem uči Janežič §. 74. — „Mnogozložni samostavniki na: *ar, er, ir, or* (na *or* samo imena živih stvari) in *ur* vstavljajo po vsej sklanji *j*, da *r* mecé, in se ravnajo po zgledu „kralj“: gospodar-ja-ju, vodir-ja-ju i. t. d. — Izjeme ste le besedi: prepir in večer, ki mečivnega *j* nikdar ne prizamete“.

K. Jaz sem posnel to pravilo po Metelkovi slovnici, ter ga nekoliko še popravil in pomnožil.

D. Posnel si ga posnel, toda brez glave! Kteri Nemeč more po tvojih besedah vediti, da ima sveder rod. svedra, steber — stebra, ne pa sveder — svedera, steber — stebera? In kako ima veter, pisker i. t. d.? — Metelko je to dobro razložil, da se ravnajo po unih vse s polglasnim torej pregiblјivim *e* pred *r*, in povedal tudi, kako se vјema dar z naslednjo sklanjo; ti pa si vse te v eno versto stisnil in tako pravilo zmedel!

K. Med onimi, ktere *j* ne vstavljajo, sem jih pa več povedal, zlasti nekaj tacih, ki jih sedanji knjižni jezik že sploh rabi in jih je toraj vediti treba.

D. Nekaj si jih pa spregledal, in pogreša se posebno štor — štora med njimi. Menda za to, ker si ugonobil Sokolcem brenceljna, si jim razpel prapor — prapora (stsl. a. *vexillum*, *signum*, b. *tintinnabulum* cf. *praporščik signifer*); pridjal si hrovaški kotar (stsl. *fines*), stsl. obliko tovar, in šotor si premenil v šator — zakaj neki?

K. Beri Volfov slovar, in vidil boš, da že Gutsman in Vodnik sta pisala šator, da je pisal tako Vuk v serbskem, in šator pravijo vsi drugi slovanski jeziki, da šotor — šotora v slovenskem tedaj prav biti ne more.

O. Res ima staroslovenščina šator' in šat'r' (šater tabernaculum, tentorium), Vuk razun šator, šatorje (coll.) tudi čador, in drugod se bere čator. Kdo vé, ali je beseda slovanske korenine? — Dasiravno kaže Metelko celo v sklanjavi,

da se ravná sever — severja, ti vendar jaz ne morem pritegniti, da bi se imelo pisati le sever — severja. Mnogi Slovani in celo Slovenci govorijo in pisarijo sever — severa, in tako je bilo v staroslovenskem (cf. Mikl. séver' boreas, sévera-u, male severja; adj. séverov boreae); nsl. sever, gen. celo sevra, siver g. siverja schwarze gewitterwolke. Tako piše tvoj vzor, in sploh nam rabi p. severska, severna (kakor prostorna) stran i. t. d. Tudi (hrov.-srb.) oblike car — cara nam. carja grajati ne morem, dasiravno se v slovenskem in ruskem poslednja bolje podá. Déver — dévera (des Ehemannes Bruder Met.) se glasi stsl. déver'-ija-iju, nsl. dever ali diver (levir, affinis, menda iz gr. δαίρ cf. Mikl.)

XXII.

D. Nekoliko prepozno si pogledal tudi 13. §. d. v Miklosiča, ki pravi, da evangeli, zlodí, Juri se nsl. v imenovavniku pišejo namesti evangeli^j, zlodej, Jurij, ker si mógel to zboljšati še le v popravkih in dostavkih.

K. To se ne vjema z mojim pravilom, kjer govorim le o samostavnih iz ptujih jezikov, ki se pišejo zdaj na *i*, bolje pa bi se pisali s koncem *ij*: Jurij, — Jurija, julij, — julija, evangelij, — evangeli^ja, ki se rabi tudi v sr. sp. evangeli^je ter povém temu tudi vzrok. Julij, evangelij je a) iz julius, evangelium, ki bi se slov. pisalo julijus, evangelijum, po odpahnjeni končnici *us* in *um*; b) slov. moški imenovavniki v enoj. štev. se ne izhajajo na *i* ali na *y*, ampak na *j*: kij, stsl. jurij, julij, kyj, knjig'čij i. t. d.

D. Ali je Jurij tudi iz Jurius n. Jurijus? Ali bi ne smeli pisati samo Jur, ker pravimo Jurče, Jurček ne pa Juričè ali Jurijček? Po tem bi sklanjali lahko Jur — Jurja, kakor star — starja, dihur-ja, in celo zlod-ja!

O. Zlod ali zlodí je iz stsl. zloděj (zlo malum, déti facere, zloděj maleficus), kakor dež nam. stsl. dežd' (pluvia, hung. deždž, scr. dadhi molken — Mikl.), torej imata rod. zlodja, dežja, dasi že tudi ne povsod. Kakor kaže Potočnik (str. 16.), se v dvoj. ali množ. štev. glasi deževa, deževi; vendar pišemo v tem pomenu raji skupno ime deževje.

D. Metelko piše Juri — Jurja str. 177 celo s polglasnikom po navadni izreki, in str. 191 evangeli, evangeli^ja-

lju i. t. d. Prim. tudi Janežič §. 74: evangeli-*lja-lju* itd. Ako se rabi v imen. evangeli*ij*, se mora v družih sklonih se vé da pisati evangeli*ja-liju* itd.; po tem bi mogli v pridévniku djati evangelijsk — ali ne?

O. Evangelium je iz geršk. *εὐαγγέλιον* in pomeni to, kar dobro zaznamnja stsl. beseda blagovést' ali blagovéstije-vije, evangelicus t. j. blagovést'n' - stiv', evangelista blagovést'-nik' itd. Staroslovenščina je rabila gerško besedo jevangelij (gen. — lije f. g. ne pa lija) in jevangeliije-lija, pa tudi evangel'je, in pridevnik evangelijsk', evangel'sk' itd. Miklosič sam piše nsl. une tri imena rod. evangelja, zlodja in Jurja (§. 287). Julij, junij se je res pisalo stsl., pa tudi jul', jun' in vsled tega bi se menda smelo rod. *julja*, *junja*. Metelko je celo lahko pisal evangelja-lju, ker je imel za pravi topljeni *lj* lastno znamnje in se je sklonilo koj poznalo, česar v sedanjem pravopisu določiti ne moremo.

XXIII.

K. Jaz menim, da se imajo one imena sploh pisati na *ij*, in vse tuje na *ius* likati ravno tako.

D. Pač je zdaj velika soderga v tej reči; eni pišejo p. Metod, drugi Metodi, tretji Metodij; Horac-*i-ij*, Virgil-*i-ij*, Alojzi-*ij*, Anastazi-*ij*, in ravno tako različne so po tem pisanji v družih sklonih: Metoda, Metodja, Metodija; Horaca-*cja-cija*, Virgila-*lja-ija*, Alojzja-*ija*, Anastazja-*ija*. Zdaj si pa pomagaj!

O. Kar smo popustili Metelkotove terdne in dobre pravila o pisavi lastnih osebnih, domačih in tujih imen, se nam je vse nekako zmedlo v tej reči. Osebné imena na *ius* snámejo, pravi, konec *us*, in namesti *i* dobivajo v sklanji *ja*, *ju*; Aloisius — Alojzi, Anastasius — Anastazi, Livi, Tici, rod. Alojzja, Anastazja, Livja, Ticja (str. 64. 191).

D. Krušič bi pa morebiti hotel, da se nam. Ticja, Anastazja, Horacija piše po glasoslovnih vladilih Tiča, Anastaža?! Janežič v obraževanji tujih lastnih imen uči §. 262. b), da za samoglasnikom *i* končnico *us* odpahni ter piši Alojzi; zavoljo zevi se vrine po ostalih sklonih *j*: Alojzija-*iju*, Livi-*ija-iju* itd.; in v sklanjavi §. 105. 3) pravi: Moška imena na *i* v samostavnikovi obliki pravilno sklanjamo, *j* pristavlja je ali *i* v *j* spreminjevaje, n. pr. Juri, Alojzi, 2. Jurja, Alojzija itd.

K. Jaz bi bil te misli, da pišimo one imena v vseh sklo-
nih z *j*, toraj tudi v imenovavniku, ker se bere to v staroslo-
venskem, ker pišejo tako skorej vsi drugi zlasti vzhodnji Slo-
vani, ker je ta pisava po tem takem vzajemna, Volfov ali
Volkov slovar naš jo že večidel imá, in tudi novoslovenščina
se ogiba zevi ali odpertine v glasovih (hiatus), ki jo tedaj
zatika in staplja.

O. Rad ti priterdim gledé na vzajemno književnost; v
prosti slovenski pisavi bi pa jaz svétoval, da se tuje lastne
imena z zategnjenim ali dolgim *i* pišejo vsikdar z *j*: Darius —
Darij, Arius — Arij, Basilus — Bazilij-*a* itd.; v drugih
pa bi morebiti ne bilo napak ravnati se po slovnici Metelkotovi,
da se razloči p. Alojzi — Alojzja od žen. Alojzija-ije,
Evzebi-bja, Avreli-lja, Klavdi-dja in žensk. Evzebija, Avre-
lija itd. V celo domačih in nam priljubljenih naj veljá pa do-
mača, narodova govorica p. Anton, Metod, rod. Antona,
Metoda i. t. d.

P a š n i k.

Knjige, naj zvestejši prijatli! — Čul sem že marsikterega
učenjaka, pa tudi kakega drugega pridnega braveca, ki je rekel:
„Knjige so mi naj ljubši prijatli, ki je imam“. — In res, — te
besede niso prazne, ampak skozi in skozi gola resnica. Komu
bi tudi mogli knjige bolje primerjati, kakor prijatlom, od katerih
imamo vse to, kar od pravega prijatla pričakujemo, želimo in
zahtevamo.

Knjige nas podučujejo, tolažijo in kratkočasijo; — one
storé, da se solzimo, ali radujemo, knjige nas krepé za delo,
pa nas tudi večkrat zazibljejo v sladko spanje. — Knjige go-
voré, kedar hočemo, — molcé, kedar hočemo, — pridejo,
kedar je pokličemo, — gredó, kedar se jih naveličamo. Knjige
prenašajo voljno, naj je grajamo ali hvalimo; — oblačijo se po
naši volji, — ne ganejo se iz mesta, dokler se nam ne zljubi,
— imajo jezik za zobmi, — jim ni mar niti za čast, niti za stan,
ampak ostanejo po več stotij, kakor so bile. Ako v svoji
sivi starosti nimajo več zmožnosti, da bi se krepko ustavljale
neprižanesljivemu zobu časa, imajo pa vendar še zmiraj do-
stojnih moči, iz katerih si motamo in stvarimo zopet druge
— enake prijatle.

Kdo zna odgojevati? Veliko se piše in se je že pisalo o odgoji v našem listu, kateri v resnici v tej zadevi donša verle spise. Rešila so se že marsiktera vprašanja prav dobro. Naj bo tudi meni dovoljen prostorček, da vprašam: „Kdo zna odgojevati?“ To je vprašanje, katero na vse strani dobro rešiti, ni v naši slabi človeški moči! Zarad tega odgojevati zna sama sveta ljubezen — duh tisti, kateri je že v začetku sveta plaval nad neizmernimi vodami, in ki je po razdeljenji vode v morja, reke, potoke in studence vstvaril zmožne stvari, katerim je mogoče sprejemati milost božjo. Vendar pa, da se razvijajo duševne in telesne moči v vsakem oziru, potreba je tudi človeške umetnosti. Znano je, koliko se je že o tem storilo ne le v novejših, ampak že v starih časih; napredek je bil vsestranski; v resnici prav pa se še ni nikdar odgojevalo; vselej se je tu ali tam kazalo še kaj pomanjklivega. Odgojnik je podoben marljivemu vertnarju, kateri pridno in skerbljivo priliva cvetici, da se ne posuši. V naši moči je le, prilivati mlademu sercu redivne hrane, da ne zvene, da se ne posuši; rast, ta pride iz naj veličastnejšega vira, iz svete ljubezni.

Da pa odgojnik saj toliko koristno odgojuje, kolikor je v njegovi moči, treba mu je raznih lastnosti. Perva in zelo veljavna je marljivost. Odgojnik mora biti podoben delavni mravlji, ktera od jutra do večera pridno dela in si nabira hrane za zimo. Tako mora tudi odgojnik biti marljivi nabiravec pravega dušnega življenja, in se ne sme vstrašiti nobene sile, če tudi včasi divjá vihar, da hoče vse podreti, kar je sozidal s potom in trudom. Odgojenec naj se napeljuje k imenitni misli, da prične spoznavati, da je odgojnik le orodje v roki božji, in kako zelo so srečni tisti otroci, kateri to zapomnijo in pohlevno stopajo po stezi prave sreče in pravega veselja. V resnici, take otroke smemo in moramo imenovati presrečne. Namestnik božji je odgojnik pri otrocih; da pa toliko veselejše opravlja svojo nalogo, mora biti prešinjen s pravo kersansko odrejo, napolnjen s sveto vero, brez ktere se misliti ne more, da bi mogel kdo prav odgojevati.

Lepa lastnost prave odgoje na dalje je nagnjenje in ljubezen do odgojencev. Kako bi bilo vendar mogoče brez ljubezni kako reč prav storiti, brez nagiba kaj dobrega pričakovati? Kako bi vendar mati mogla svoje dete prav izrejata, ako bi ga ne ljubila in ne imela materinskega nagnjenja do njega?

In ravno iz materne ljubezni moremo dokazati, da je ljubezen in nagnjenje zelo potrebno k odgoji. Kar je mati v mlado serce zasadila, ostane kakor naj imenitnejši spomin, naj dražji zaklad, ki ga ne more sovražnik končati. Ako je mati napolnjena s pravim keršanskim duhom, tudi mlado serce napolnuje z dobrim duhom. Prava odgoja mora vedno imeti pred očmi, kaj in zakaj je človek na svetu, kako mu je mogoče svoj namen prav doseči, — kaj pripomore k temu natora, kaj milost božja, kaj človeška moč, ktere zapreke se morajo odvracati, in ktera sredstva moramo rabiti, da dosežemo svoj pravi namen i. t. d. Kar zadeva odgojnikov značaj, je samo ena podlaga, in ta je resnična, nehlinjena pobožnost. Iz te se potem izteka serčna ljubezen do otrok, veselje do mladinske izreje, nevtrudljivo poterpljenje z njihovimi slabostimi in napakami, prijazna resnoba; in kdor zna berzdati njihovo samopašnost in krotiti mlado termo, si ne pridobi samo ljubezni, ampak tudi spoštovanje. Potreba je tudi, da odgojnik samega sebe dobro čuva, da je njegovo serce prosto od hudih strasti in da je vedno dobre volje — in tako premišljeno hodi po lepi, akoravno marsikterikrat ternjevi poti, in doseže lepo plačilo, h kateremu s dobro vestjo more reči: „Delal in pridelal sem“.

Odgojnik torej brez milosti božje nič ne opravi. Kdor nima božje iskre v sebi, ni nikdar odgojnik, ampak le najemnik; najemnik pa nikakor ni za odgojo; pri tej mora le kraljevati zvesti pastir z ljubeznijo, prijaznostjo in sladko nado, da po setvi pride vendar le enkrat žetev, ako ravno znabiti pozno. Srečen tisti, kateri je zvesto in pošteno sejal, veliko veselejše bo žel.

Na dalje je voščiti, da odgojnika vedno spremljajo lepi zgledi, in prvi je gotovo ta, da je vterjen v resnicah svete vere; o tem se nikdar ne sme pustiti prekaniti, ampak povsod očitno kazati, da je sveto vero prejel od katoliške matere, in da je nikdar več ne popusti. Da si pa odgojnik vedno bolj prisvoji imenovane lastnosti, naj dobro prevdari človekov namen, posebno pa svojega odgojenca, kateri ima še čisto obleko nedolžnosti. Kakor v tamni noči mirno zvezdice migljajo, kakor bi bile večne lučice, ktere gorijo pred prestolom božjim, ravno tako se svetijo iz pregrešne zemlje proti nebeškemu oboku duše nedolžnih otročičev. Odgojnik naj nikdar ne pozabi,

kaj pravi zveličar o nedolžnih otrocih, da, kdor enega malih sprejme, njega sprejme.

Zadnjič naj mirno pogleda sad, kterega mu donša žetev, akoravno je trud njegov le pičlo poplačan, večkrat tudi morda z nehvaležnostjo; naj se tega ne vstraši, saj je „nehvaležnost plača sveta“. Gotovo bo kje drugod prejel vrednejše plačilo. Vsa nada je le pri otrocih; ako so ti dobro odgojeni, bodo tudi gotovo njihovi potomci, in glej sad, kterega je zasadil pridni odgojnik v mlado serce! Prava odgoja je v resnici lepa cvečica, ktera vedno vonja in neznano prijetni duh razširja v svojem okrogu.

J. Vaški.

Nekdaj in sedaj.

Iz dnevnika nekega starega učitelja.

Poslovenil **Jože Jerom.**

(Dalje.)

Poglavitna skerb našega mladega učitelja je bila sedaj, kje bi dobil primerno stanovanje; torej se še tisti dan napravi, vso vas obhodi, in prosi, da bi ga kdo vzel v hišo, toda nobeden ga noče. Zopet mora v gostivnico nazaj, in tam toži kerčmarici svojo potrebo in nadlogo; k sreči je bila ta žena dobroserčna in usmiljena.

V novi hiši zraven gostivnice je bila velika soba za ples in tudi več majhnih sobic, v kterih je bilo spravljeno žito, predivo i. t. d.; hitro mu izpraznijo naj lepšo sobo. Učitelj se postrežljivi ženi ne more dosti zahvaliti, ker mu je pomagala iz take potrebe.

Drugo jutro zgodaj gre učitelj k sv. maši, da bi svoje težavno delo z Bogom pričel; oglasi se tudi k gospodu fajmoštru, ki ga prav prijazno sprejmejo, ga prav po očetovsko podučé, in mu marsikaj svetujejo, ter mu tudi povedo, da bo mogel še veliko prestati, preden bo z božjo pomočjo kaj mogel storiti v blagor zapuščene mladine. Reko mu tudi, da naj gre k gospodu okrajnemu predstojniku, ker temu je šola zelo pri sercu, in je tudi obljubil, da bo skerbel za učitelja.

Vesel takega dobrega uka in sveta, pa vendar pobitega serca se verne učitelj proti domu, kjer ga kerčmarica že čaka, in mu pripoveduje, da je bil župan pri nji, in se je prav togotil, ker je zvedil, da je učitelj prišel, in da tu brez

vse skerbí na soseskine stroške je in pije, ker šolmojster mora pri kmetih jesti kakor čednik, in da je naročil, da naj precej danes začne, in naj gre naj pred k Mihecu, ter naj se živi tako naprej po hišah.

„Dobro“, odgovori učitelj, „precej danes bom poskusil in šel jest k sosedu, sej sem navajen domače hrane“. „Jaz sem vam nekaj prihranila, ako bi ravno nič ne dobili pod zobe“, pravi kerčmarica, „ker danes pridete k pravemu stiskavcu, ki je bogat, pa vendar daje pičlo hrano“.

Popoldne gre učitelj kósit, pa ko pride blizo hiše, vidi, da je vse zaperto in tiho; žive duše ni viditi; učitelj kliče, terka na okna in vrata, pa vse zastonj; osramoten gre proti domu, in vidi, kako ga iz drugih hiš zasmehljivo zijajo, in mu privoščijo, da jo je Mihec pred učiteljem v gojzd potegnil.

Drugi dan gre učitelj k gospodu predstojniku, kamor je bilo tri debele ure hodá, in kmali bi bil zastonj šel, ker je bil gosp. predstojnik ravno bolan; neki drugi vradnik reče učitelju, da je prav, da se je oglasil, in da bo že on vse to predstojniku naznanil, in pravi: „Kar pa zadeva vašo službo, se trudite s tem županom, in se terdo deržite, ker tam je naj slabša šola v celi okolici, kar smo se pri zadnjem spraševanju popolnoma prepričali. Kakor hitro pa gosp. predstojnik ozdravijo, bodo sosesko sklicali in za vašo plačo poskerbeli“.

Učitelj se ponižno zahvali in priporoči, ter potuje okoli poldne proti županu; ker pa ravno mimo hiše gre, kjer je mogel danes južinati, se tedaj tu oglasi. Pa nejevoljen mu kmet herbet oberne in na pozdrav molči ter godernjá: „Berači!“ Bolj prijazna pa je bila žena, in obljudi kosilo še le kuhati.

Popoldne poišče učitelj županovo hišo, da bi se mu pokazal in ga pomoči prosil; na pragu ga sreča županova hčerka, ktera ga precej spozná in ga prijazno nagovori: „Pojdite v hišo, grem očeta poklicat, na dvorišu derva sekajo“; toda županu se nič ne mudí. Učitelj ima dovolj časa, da nekoliko pogleda po hiši, posebno se čudi veliki peči, ktera je bila tako velika, da bi lahko en par plesavcev na nji plesalo. Okoli peči je bila pa klop, na kateri so kmetje in drugi reveži župana čakali; tudi naš učitelj sede na to klop, in željno pričakuje očeta župana, kateri med tem ošabno v sobo stopi, in učitelja po strani pogleduje. Učitelj ga lepo pozdravi: „Hvaljen bodi Jezus Kristus!“ „Na vekomaj!“ odgovori župan. Učitelj zopet spre-

govori: „Jaz sem novi učitelj, ki me je tu sem poslalo preč. škofijstvo, in“ . . . „Vas je poslalo, hm! more se mi v glavi mešati; do sedaj sem jaz volil šolmajstra, zastopite? če je šolmajstra, čednika ali kaj takega manjkalo, so precej kaki ubožčki za službo prosit hodili, in kateri je tirjal naj manjšo plačo, in pa da je meni dopadel, temu sem službo privošil; ako mi pa ni bil po volji, sem mu pa pokazal vrata, in tako je bilo prav po moji neumni pameti, ali ne?“ „Menim da ne“, pravi učitelj, „jaz mislim, da gosposka prav stori, da je za ta kraj posebej postavila učitelja, s katerim ne more ne župan, ne soseska gospodariti; gosp. fajmošter in gosp. predstojnik sta tudi takih misli“. „Se vé da“, odgovori jezno župan, „taki gospodje na papirji naj boljše zastopijo, in tudi vi v taki rog trobite.“ Učitelj: „Kako bi pa tudi jaz pri takih okoliščinah drugače govoriti mogel? ker zmiraj bolj na tanko spoznam in vidim, zakaj sta me ta dva gospoda spodbujala, moje dolžnosti na tanko spolnovati in mi tudi pomoči obljubila, ker v Ž . . . ni samo mladost, ampak še tudi odraščeni so potrebni olike, ker tukaj ste še precej sirovi in neotesani“.

Župan ves bled od same jeze temno pogleduje učitelja, kateri je pa ves miren. Župan: „Če so vas pa drugi sem poslali, kaj pa tedaj hodite k meni?“ Učitelj: „Jaz sem vas prišel pozdravljat in prosit, da bi mi pomagali pri mojem težavnem delu, da bi mi preskerbeli reči, ktere se morajo precej pripraviti, če hočete, da bom vašo mladino podučeval, sej otroci niso čeda, da bi jih redil kakor kozle“. Župan: „Hiša je čednikova, in stavim, da je vam ne bo dal“. Učitelj: „Meni ni treba nič dati, in tudi take kočé rabiti ne morem; po moji misli bi bilo tako le naj boljše: soseska naj najmê veliko sobo ali pa polovico ene hiše, in naj jo z vsem za šolo potrebnim preskerbi, dokler ne bo nova šola sozidana“. Župan: „Kaj, soseska! ne vem, če se temu mladenču v glavi meša, ali kali? dvajset let sem že župan, pa vendar se še nisem izučil; na mestu drugih ne bom segal v ogenj; če pa vender to tako hitro more biti pripravljeno, bom jutri večer vse soseskine možé sklical, in potem naj storijo, kakor jim je drago“. S temi besedami jo potegne župan iz sobe. Pozdrav, ktereга oče župan učitelju niso privošili, ga pa namesti zala hčerka, ktera je učitelja zopet na pragu srečala. Lahko si vsakdo misli, da učitelju niso cvetele naj lepše cvetice, ko je mogel zopet drugi

dan hrane iskati, pa vendar ga je veselilo, ko vidi, da ga kmet že na pragu čaka, in da tudi njegova žena z zavihanimi rokavi za njim stoji. —

(Dalje prth.)

Narava in človek

v svoji pravi složnosti.

Spisal Živkov.

Izpeljano kukavico pitajo tudi tiči, kateri je niso valili? Tako je. Kakor hitro se mlada kukavica izpelje, zleti na kak visok veršič, in glasno zakuka. Mahomo priferfrajo vsi mali tiči, in jo pozdravljajo; penica, kalin, pastarica, in še celó kraljič, ki po svoji navadi le po nizkem gostem germovji smuka, premaga svojo naravno plahoto in zferči na višino, da daruje preljubo pevalico. Po redu jo vendar le kermi dvojica, ktera jo je odgojila, drugi ji prinašajo le bolj prilično kake posebenice. Zdi se po takem, da imajo mali tiči zaževkojedci mlado kukavico zeló radi, tako radi, kakor lastni narod, da o preteči nevarnosti vsi derhteči okoli gnjezdlišča plahutajo, posebno kalin. To še veljá, ne gre mi pa v glavo, kako dvoje penic, ki meni svoje jajčice valiti, stari kukavici z jajcem pusté do svojega gnjezdica.

Tudi ta zanjka se dá razpraviti. Ravno po tem, da tiči zaževkovci izpeljano kukavico redijo, in tudi tisti, kateri je niso zvalili, se po takem ž njo pobratijo, in so si naprej vedno nekaki rodovinci. Lahko se celó pripeti, da tista kukavica, ktero je lani dvoje penic zgodjalo, jima prinese letos svoje jajce.

To je še verjetno; čudovitno pa je, da kukavico tudi kermijo taki tiči, kateri je niso valili in zredili.

Je res čudovitno, pa vendar se najde tu več podobnega. Zdi se mi celó, da je zastran tega močna postava vesoljni naravi v oserčje zapisana.

Zredil sem konoplenico, ktera se mi je zdela že dovolj izraščena, da bi sama jedla. Celega poldne jo napotujem, pa vse zastonj. Sitnega kermenja se rešiti, jo denem k stari penici v kletko, nadjaje se, da se menda, če jo vidi jesti, to že od nje naučí. Pa ni bilo tako, temuč silno zijaje in premilo čivkaje krili s perotkami proti stareji, kateri se tako usmili, da jo ma-

homo pohčeri in odsihdob kermi, kakor bi bila njena lastna hčERICA.

Nekega dne dobim sivo penico in tri mlade. Denem je v velik tičnjek, in starka lepo kermi mlade. Drugi dan dobim dva ravno izpeljana slavčeka, ju denem tudi k penici, in koj ju posinovi in kermi. Za neke dni denem notri gnjezdo skoro godnih kalinčekov, in še gnjezdo taščic; penica vse rada sprejmlje in kermi. S polnim kljunčkom mravljincev skače sedaj k tej, sedaj k uni, kjerkoli ji zija kak gladnik naproti. Pa kaj še več! ena med temi doraslih peničic ji začne pomagati kermiti manje tovaršičice, še sicer nekaj neročno, vendar pa očitno po prirojenem nagonu.

To je pač nekaj božjega. Ako zares občna postava v naravi velevala ptujega kermi, se marsikaj razvozlá, in poterjena je sv. beseda: „Bog se usmili zapuščenih mladih vranekov, kateri v njega kličejo“.

Neka občna postava bo morda to, ker sem tudi pri divjih ptičih v hosti zapazil tako smilečenost.

Vlovil sem namreč dva kraljiča zmed sedem na vejici skup sedečih, ktere so še stari kermili. Gotovo so se nedavno izpeljali. Rahlo v svilnat robec zavita nesem domu. Vpehan sedem potem za germovje v senco, in hočem zraven tička ogledovati. Pa oba mi smukneta, in se med travo v germiču tako poskrijeta, da ju ne morem več najti. — Za tri dni grem spet tû mimo, in ker zaslišim tašico klicati, se nadjam gnjezda. Zares ga najdem; ali kako močno se začudim, ko poleg malih tašic tudi svojega kraljiča zagledam v gnjezdu! Serce mi igra veselja. Mislím si, ker sta si vedila tako lepo pomagati, in ker so vaji dobre tašice tako smilečno pobratile, vaji rad tû pustim, in ne bi nikakor razderl te preblage gostoljubnosti.

Boljša tičoslovna povest se redko sliši. Bog vas živi in vašo srečno opazovanje! Kdor to čuje in v Boga ne veruje, tega ne uveri ne Mojzes, ne preroki.

Tû se vidi, da je Bog povesod, in da je rajske iskre svoje neskenčne ljubezni zasejal po vseh stvaréh. V živalih se izcimja, v blagem človeku se premilo razeveta.

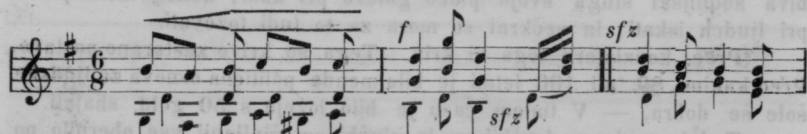
Kje sem se peti učil.

Fr. Sr. Adamič.

Zibaje.

V na - roč - ji lju - be ma - mi - ce Sple-

ta - je per - ve ven - či - ke, Pri nji sem pe - ti

se u - čil, Pri nji sem pe - ti se u - čil!

Ko Stvarnik mi zavest zbuđi,
Hvaležnost v sèrce mi vsadi,
Me peti njemu je učil!

Ko dom med brate me sprejel,
Za milo petje me je vnel, —
Mi prepevati je velil!

A. P.

Novice.

V Scatmaru na Ogerskem je umerl škof, ki je v svoji oporoki za dednike vse svoje zapuščine postavil 30 naj revnejših učiteljev, katerim naj se dajejo obresti od kapitala, ki naj se v ta namen naloži. — Slava in hvaležnost njegovemu milemu sercu!

Iz Celovca. Družba sv. Mohora šteje letos že precej čez 3000 udov. Za to, leto bo dala na svitlo: 13. in 14. zvezek „Večernic“, „Kortonico“ (Ciglerjevo pripoved), „Življenje svetnikov in svetnic božjih“ (Rogačevo), „Koledarček za l. 1867.“, in če bo mogoče še „Prilike o. Bonaventura“ (Lesarjeve). Ta verla družba je že tudi zelo razširjena po slovenskih šolah, in kjer še ni, naj bi se povsod udomačila!

Iz Maribora. Za Slomšekov spominek se je do sedaj že nabralo 1776 gold. Podvizajte se rodoljubi, ki še hočete kaj darovati!

Iz Ljubljane. Po „Triglavu“ posnamemo naslednje verstice iz prošnje do preč. knezoškofjskega konzistorija: Ljudski učitelj je cerkvenik in organist, in ima tedaj trojno službo opravljati; njegova plača je 200, in če je veliko, 300 gold. Vsaki služabnik pri vradnijah ima

več od 200 gold., sodnijski sluga ima s postranskimi zasluži od 500 — 600 gold. Če premislimo, kaj se vse tirja od ljudskega učitelja in da dan danes vse vpije po šolah in pričakuje omike in izobraženja med ljudstvom, reči moremo, da ljudje sami ne vedo, kaj in kako to hočejo, ali da jim na pravem kraji ni resnica, da bi se to vresničilo. Vradnije, ki so šole stavile, menda celó nič niso gledale na to, da učitelj za sé in za svojo družino vsaj toliko potrebuje, kakor sodnijski sluga; kje bo pa še dobival knjig, muzikalij, časopisov, da ne zaostaja in napreduje s časom. Verh tega mora pa deliti svojo plačo z mežnarskim hlapcem. Tudi menda ni nihče pomislil, da dobiva sodnijski sluga svojo plačo gotovo pri kasi; učitelj mora pa to pri ljudeh iskati, in večkrat se mora za to tudi toževati.

Preč. konzistorij tega ni kriv. Tega so krive zastarane postave. Pred kakimi 80. ali 100 letmi je bila menda politična osnova za ljudske šole še dobra. — V tistem času je bilo ložeje s 50 gold. shajati.

Tedaj se je v družbinem in službinem življenji vse obrnilo po svojem času; le pri ljudski šoli je vse staro in dosihmal navadno dobro. Da se šola zdatno prenóvi, ni zadosti, da se stara oblika zaklepa. Šola naj bi bila bolj ko dosihmal deželna naprava; učeniki naj bi bili bolje izobraženi; njih služba in plača naj bi ne bila tako tesno zvezana s sosesko. Dokler tedaj deželni zbor ne razglasi šole za deželno napravo, dokler je ne plačuje deželna, in se ne odpravijo priklade za šolo in šolski denar, — dotlej se tudi ljudska šola ne bo do dobrega preuredila in presnovala. —

— Ravnokar je prišel na svitlo drugi popravljeni in tudi s 6. podobami pomnoženi natis „Malega Sadjerejca, to je kratek nauk v sadjereji za učence na kmetih“. Natisnil in založil J. R. Milic. Pri tej priliki povemo tudi veselo novico, da je tudi slavna c. k. deželna vlada v Ljubljani kupila 440 iztisov tega „Sadjerejca“, da ga bode po deželi razdelila. Slava!

Imenik p. n. g. g. naročnikov: 301. Simon Skrabelj, podučitelj pri sv. Križu poleg Slatine. — 302. J. N. Hummel, knjižničar učit. kot. knjižnice v Oseku. — 303. Valentin Serajnik v Št. Janžu. — 304. Slovensko društvo v Lokavci pri Ajdovščini. — 305. Jožef Šavli, nadučitelj v Kanfanari. — 306. Lorenc Kušlan, učenik v Slavini. — 307. Jožef Preša, duh. pomočnik v Prečini. — 308. Josip Levičnik, učitelj v Železnikah. — 309. Janez Kastelic, fajmošter v Mokronogu. — 310. Luka Trafenik, učenik pri sv. Florjanu. — 311. Jože Duler, učitelj na Fužini pri Žužemberku. — 312. Jožef Šmidinger, zgledni učitelj v Veliki Nedelji. — 313. Janez Epih, učitelj v Ljubljani. — 314. Alojz Jeršc, učitelj v Logacu. — 315. Martin Krek, učitelj v Smledniku. — 316. Tomaž Zupan, prefekt v Alojzevišču. — 317. Blaž Ambrožič, podučitelj pri glavni šoli v Černomlji. — 318. Blaž Kuhar, učitelj pri Devici Mariji v Polji. — 319. Janez Uršič, učitelj v Zgoranjem Tuhinji. — 320. Gregor Švikaršic, učitelj na Djekšah. — 321. France Fabjančič, učitelj v Nevljah. — 322. Matija Japel, učitelj v Košanah. — 323. Nikolaj Stanonik, učitelj in c. k. poštni odpravnik v Tergu pri Poljanah. — 324. Jakob Lopan, učitelj v Slovenskem gradu. — 325. Jože Šeligo, učitelj v Šentjanu pri Trajbergu.

Odgovorni vrednik:

Andrej Praprotnik.

Natiskar in založnik:

Jož. Rudolf Milic.